

TESSA BECKMAN
(EINDREDQCTIE)

STEPHANIE DE BONTH

EELCO DIJKSTRA

SANDRA HOVENS

HANNEKE KRUIDHOF-
DE GROOT

SASKIA SCHRIJER

JUDITH SIJL

Jaaroverzicht Monumenten- zorg 2022

FLEHITE HISTORISCH
JAARBOEK 2023

In 2022 adviseerde de afdeling Mon[mentenzorg van de gemeente Qmersfoort over een kleine 500 initiatieven en verbo[wplannen voor mon[- menten en andere panden in beschermde stadsgezichten binnen de gemeentegrenzen. Ook werd er veelv[ldig vooroverleg gevoerd met eigenaren, ontwikkelaars en architecten. Dit variërend van adviezen voor toepassing van isolatiemaatregelen tot totale verbo[wingplannen, resta[raties of herbestemmingen van mon[mentale gebo[wen.

◀ Wetho[der R[tger Dijksterh[is tijdens een resta[ratiebezoek aan de Elleboogkerk op 20 oktober 2022. Voor de kerk worden plannen tot herbestemming ontwikkeld door de eigenaar (resta[ratiebedrijf Van de B[rgt en Strooij) en Qmersfoort-in-C.

Alle foto's door Monumentenzorg, tenzij anders vermeld

In 2022 werden gemeenteraadsverkiezingen gehouden, waarna de afdeling Monumentenzorg afscheid nam van wethouder Astrid Janssen en een nieuwe wethouder kreeg: Rutger Dijksterhuis. Ook waren er tal van nieuwe raadsleden, die in het najaar via een inwerkprogramma op de vlieg-hoogte werden gebracht van het gemeentelijke monumentenbeleid.

Team

In 2021 startte Janne Fuchs als stagiair bij de afdeling Archeologie om onderzoek te doen naar de verdwenen boerderijen van Hoogland. Na het afronden van deze stage is Janne in het voorjaar van 2022 voor Monumentenzorg verdergegaan met een uitvoerig onderzoek naar boerderijen en landgoederen door heel Amersfoort. Deze flinke klus vormt een van de informatiebronnen die aan de basis zal liggen van de Cultuurhistorische Waardenkaart. Daarnaast kwam Judith Sijl vanaf halverwege het jaar het team versterken voor administratieve ondersteuning, archivering en digitalisering.

Monitor Erfgoedbeleid

Op 24 november 2022 werd de vierjaarlijkse Monitor Erfgoedbeleid Utrechtse Gemeenten gepresenteerd in de Sint-Joriskerk. Hierbij werden de resultaten van de monitor besproken en werden de gemeentelijke 'Wegwijzers voor de Toekomst' uitgelekt aan de wethouders Erfgoed uit de provincie. In de wegwijzers is een evaluatie opgenomen en zijn aandachtspunten geformuleerd voor het gemeentelijke erfgoedbeleid voor de komende jaren.

Onderzoek

Verdwenen boerderijen

In de cultuurhistorische waardenkaart van Amersfoort krijgt ook het (verdwenen) agrarisch erfgoed een belangrijke plek. Waar nu allemaal woonwijken staan, stonden eeuwenlang slechts enkele (clusters van) boerderijen met uitstreckende akker- en graslanden. Juist ook dit landschap is onderdeel van de geschiedenis van Amersfoort. Om het agrarisch erfgoed van de gemeente Amersfoort in beeld te brengen is vooral gebruik gemaakt van historisch

kaartmateriaal dat teruggaat tot 1832 (de kadastrale minuutplannen). Op de kadastrale kaart van 1832, op basis waarvan berekend werd hoeveel belasting eigenaren moesten betalen, werden deze erven en hun locaties nauwkeurig bijgehouden. Aan de hand van de boerderijnamen zijn in Archief Eemland de eerste vermeldingen van deze erven terug gezocht, om zo een indicatie te geven van de ouderdom. Soms stond in deze archiefstukken ook nog aanvullende informatie, zoals de hoeveelheid grond die bij een boerderij hoorde. Na de documentatie van de historische informatie is op basis van recent kaartmateriaal gekeken of deze erven nog steeds bestaan, en zo nee, wanneer deze dan zijn verdwenen.

Tegenwoordig is dit historische agrarische landschap op nog maar weinig plekken te herkennen. Afgezien van wijk- en buurtnamen (zoals Vathorst, Schothorst, Zielhorst, Calveen, Liendert, Kattenbroek en Emiclaer), die allen zijn vernoemd naar historische erven, is dit landschap grotendeels verdwenen onder woonwijken. Op enkele plekken zijn de oude boerderijen echter ingepast in de wijkopzet. Als je weet waar je moet kijken, bieden deze erven dus nog een aanknopingspunt naar dit Amersfoortse verleden. Het beste beeld krijgt men vandaag de dag in Hoogland-West. Dit is het enige stukje binnen de gemeente Amersfoort waar het agrarisch landschap nagenoeg authentiek, 19e-eeuws is.

Liefdehuis Sint Jozef (bouwhistorisch onderzoek)

De panden van het Liefdehuis Sint Jozef aan de Nieuweweg en de Muurhuizen staan na het vertrek van de GGZ als huurder al enige tijd leeg. Ter voorbereiding op een mogelijke nieuwe huurder en een bijbehorende zeer gewenste restauratie, heeft de eigenaar opdracht gegeven voor een bouwhistorisch onderzoek van het pand. Daarnaast is een duurzaamheidsscan uitgevoerd, waarbij inzichtelijk is gemaakt welke duurzaamheidsmaatregelen toepasbaar zijn in het monumentale complex en welke ingrepen de meeste impact zouden maken. Deze onderzoeken zullen een goede basis vormen voor een nieuwe fase van het pand.

Rietveldpaviljoen

In 2022 is een vervolg gegeven aan het onderzoek naar een duurzame invulling voor het Rietveldpaviljoen. In de afgelopen jaren zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd, waarbij onder meer is gekeken naar de bouwfysische aspecten van het gebouw in relatie tot museale mogelijkheden. De gemeente zet zich in om de monumentale kwaliteiten van het gebouw te behouden en te versterken; dit krijgt de komende periode een vervolg.

Bouwhistorisch onderzoek Huize Randenbroek

Gedurende de casco restauratie van Huize Randenbroek zijn er diverse, nog niet bekende, bouwsporen ontdekt. Tijdens het bouwproces heeft archeoloog en bouwhistoricus Timo d'Hollosy deze bouwsporen zoveel als mogelijk vastgelegd.

Ook de komende tijd, wanneer men verder gaat met restauratie van het interieur, zullen er vermoedelijk ontdekkingen gedaan worden. In het volgende jaarboek zal over dit onderwerp een uitgebreid artikel verschijnen.

Verbouw- en restauratieplannen

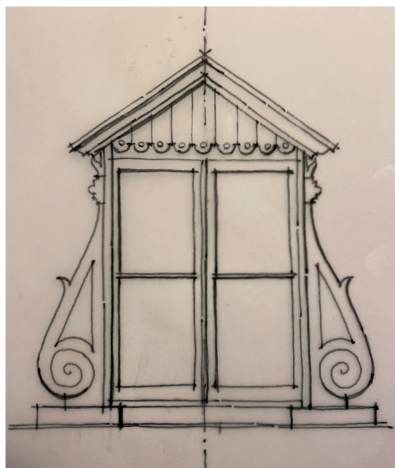
In 2022 is er weer veelvuldig verbouwd en gerestaureerd in en aan monumenten in Amersfoort. Een aantal noemenswaardige projecten worden hieronder uitgelicht.

Afronding casco restauratie Huize Randenbroek

Begin 2016 werd Huize Randenbroek door de gemeente met een restauratieverplichting verkocht aan de Tekagroep. Om diverse redenen heeft het lang geduurd en kon pas eind 2022 de casco restauratie van de buitenzijde van het rijksmonument worden afgerond. De restauratie en herbestemming aan de binnenkant is inmiddels gestart en de planning is dat die werkzaamheden eind 2023 afgerond zullen worden. In het pand komen acht kleine appartementen en op een deel van de begane grond een thee- en koffieschenkerij.

◀ Randenbroek in de steigers en op de dichtgezette raamopeningen.

▲ Bij Coninckstraat 28-30 werd op basis van o[de foto's een reconstr[ctie gemaakt van de oorspronkelijke dakkapellen met dolfijnen.

Coninckstraat 28-30

Voor het pand Coninckstraat 28-30 werd in 2022 een verbouw- en restauratieplan opgesteld en uitgevoerd. De woning werd vergroot en aangepast aan moderne maatstaven. In eerste instantie was het de wens van de eigenaar om een verdieping toe te voegen aan het pand. In overleg werd besloten om de karakteristieke voorgevel en kap te behouden en het achterhuis uit te breiden. Om het beeldbepalende karakter van de voorgevel te versterken werd deze op advies van Monumentenzorg gerestaureerd waarbij de karakteristieke dakkapellen, die deels verloren waren gegaan, werden hersteld. Ten behoeve van een goede uitvoering tekende Monumentenzorg de dakkapellen en details met dolfijn-vormige zijwangen, waar bij deze geschikt werden gemaakt voor toevoeging van isolatiemateriaal.

Havik 5

Het beeldbepalende pand Havik 5 werd door eigenaar MHM Vastgoed geheel gerestaureerd en verbouwd. Het pand behield de woonhuisfunctie. Karakteristieke details in het interieur, zoals tegelvloeren, een monumentale schouw en geornamenteerde stucplafonds werden ingepast in de plannen.

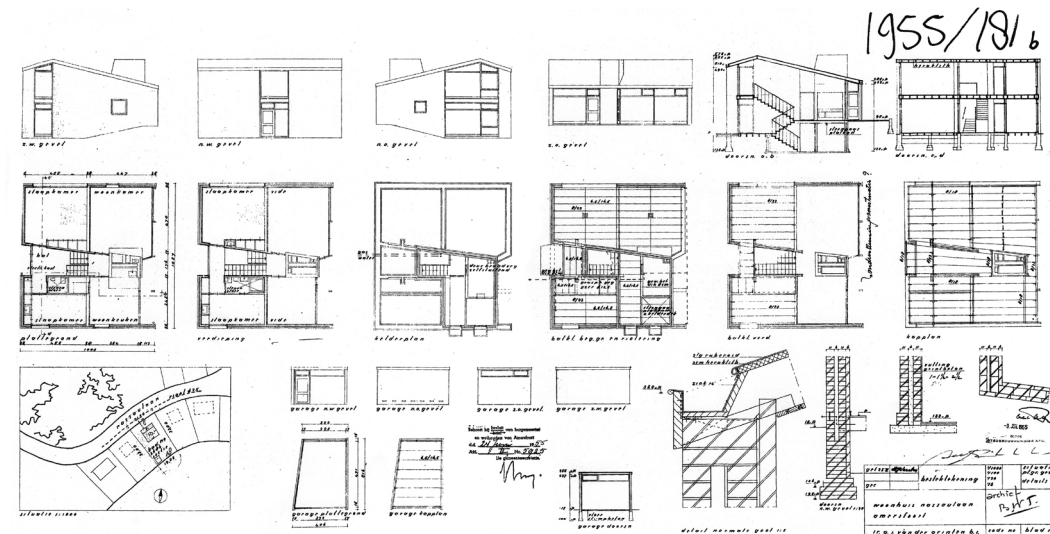

Bloemendalsestraat 34

Ook Bloemendalsestraat 34 werd door MHM Vastgoed verbouwd. Achter de voorgevel van het monument waren maar een beperkt aantal historische waarden aanwezig, met name delen van balklagen en de oude kapconstructie. Voor twee consoles van een schouw, die van elders afkomstig waren en bij een eerdere verbouwing werden ingepast in het pand, was geen plaats meer. Deze werden in het depot van Monumentenzorg opgenomen.

Langestraat 139

Het pand Langestraat 139 heeft een weinig bijzondere voorgevel en geen monumentenstatus. Achter deze voorgevel bleken echter nog delen van een middeleeuws huis aanwezig, met oude balklagen en kapconstructies. Hiervan werd in vorige edities

van het jaarboek al verslag gedaan. Bij de verbouwing tot appartementen in 2022 werden delen van de aangetroffen oude balklagen en kapconstructie ingepast in de plannen. Dit vroeg de nodige creativiteit van eigenaren en architect. Zo bleef het historische verhaal van dit pand behouden.

Nassaulaan 18

Deze voormalige modernistische splitlevel architectenwoning (1955) met kantoor van architect G.J. van der Grinden is een gemeentelijk monument met nog gaaf interieur. In 2022 werd het pand verduurzaamd met ondersteuning van het Nationaal Restauratiefonds. De huidige kunststof daklijst is weer teruggebracht naar het oorspronkelijke houten lijstwerk.

Huijgenslaan 43

"De Cirkel", een villa uit 1927 met antroposofische invloeden in het ontwerp, dankt haar naam aan een gevelsteen met de afbeelding van een zon en een maan links en rechts van een cirkel met een vijfpuntige ster. De opdrachtgeefster voor de bouw

◀ Bij de verbouwing van Langestraat 139 konden delen van de o[de middeleeu[se balklaag en kapconstructie worden behouden.

▲ Bo[wtekening Nassa[laan
Archief Eemland

was de antroposofe mevr. Van Maanen; bij het ontwerp was o.a. de ondervoorzitter van de Amersfoortse loge van de Nederlandse Theosofische Vereniging betrokken. In 2022 is er aan de nieuwe eigenaren vergunning afgegeven voor restauratie/renovatie en verduurzaming van de woning. De aluminium kozijnen zijn vervangen door bij het pand passende houten kozijnen met grotendeels de oorspronkelijke kozijnindeling. Ook deze werkzaamheden worden ondersteund door het Nationaal Restauratiefonds.

▼ Gevelsteen van Villa "De Cirkel", H[iijgenslaan 43.

Kamp 58

In 2022 kwam aan de Kamp de eerste vestiging van flitsbezorger Flink, een 'darkstore'.

De komst van dit soort functies, met gesloten gevels en talrijke bezorgscooters of -fietsen voor de deur, heeft gevolgen voor de kwaliteit van de binnenstad. De gemeenteraad nam daarom een voorbereidingsbesluit om dit soort functies hier te weren. Het bestemmingsplan werd daartoe aangescherpt.

Groenmarkt 3,4,5

De beeldbepalende panden aan de Groenmarkt 3, 4 en 5 zijn aangekocht door een enthousiaste ondernemer die de drie panden deels wil gaan gebruiken voor horeca en deels voor bewoning. Daar waar het kan zijn de panden aan elkaar verbonden, maar daar waar monumentale waarden in het gedrang kwamen – zoals in de middeleeuwse gewelfde kelders – is zorgvuldig en terughoudend met de ruimte omgesprongen. Zo ook met de 16e-eeuwse kap die plek gaat bieden aan nieuwe woningen. Deze zullen ontsloten worden via de achterzijde van het pand en een entree krijgen aan de Appelmarkt.

Herstel Heksenbrug Havik

De gemetselde boogbruggen in de binnenstad vormen hele karakteristieke elementen in het beschermd stadsgezicht. In 2022 werd de 'Heksen-

brug' aan 't Havik gerestaureerd door bouwbedrijf Van Hees. De brug moest geschikt worden gemaakt voor de huidige verkeersbelasting. Uitdaging was daarbij om dit binnen de bestaande constructiehoogte te realiseren, met behoud van de hoge boog. Met toevoeging van een betonconstructie konden de krachten worden opgevangen en het bestaande historisch metselwerk en de natuurstenen banden worden behouden.

De jubilerende Waterlijn schonk een beeldhouwde naamsteen voor de brug, gemaakt door beeldhouwer Ton Mooi, met daarop de beeltenis van de plek: een vrouw die ervan werd beschuldigd heks te zijn, met stenen onder de rok, voordat zij in het water werd gegooit.

Zuidsingel 1

Uitgeverij Deviant vestigde zich enkele jaren geleden in de middeleeuwse panden van de voormalige Muziekschool aan de Muurhuizen. In 2022 kochten zij ook het aangrenzende kantoorpand aan de Zuidsingel 1, waarmee zij al hun activiteiten (die deels nog aan de Kortegracht waren gevestigd) naar deze locatie konden brengen. Met enkele bescheiden ingrepen werden de panden met elkaar verbonden.

- ▼ De Heksenbr[g vóór en tijdens resta[ratie. De o[de boog bleef beho[den met daarachter een nie[w gemetseld gewelf.

Coelhorsterweg 2

Coelhorsterweg 2 was een door huurders volledig uitgewoende boerderij waar de eigenaar na vertrek van de huurders zonder vergunning alle dakpannen en het interieur heeft verwijderd om te voorkomen dat het gekraakt zou worden. Sloopnieuwbouw was de wens. Met vereende inspanning is er voor behoud en herstel gepleit, met als uiteindelijk resultaat een gerestaureerde monumentale boerderij.

Kortegracht 21

Kortegracht 21 maakt onderdeel uit van het synagogecomplex bij de Muurhuizen en staat ook bekend als het 'lijkenhuis'. Eigenaar MHM heeft het pand gerestaureerd als woning. Ten behoeve van de functie is een dakkapel aan de achterzijde toegevoegd en de bestaande daklichten zijn vervangen door daklichten die qua uitstraling beter passen in de historische binnenstad. Door deze ingrepen is de kapverdieping lichter en daardoor beter te gebruiken. Binnen is het trappenhuis vernieuwd waardoor ruimte is ontstaan voor een toilet en garderobe. Het pand heeft tegelijkertijd ook een verduurzamingslag gemaakt en als een van de eerste in de binnenstad vacuümglas toegepast.

- ▲ Coelhorsterweg 2 vóór en na resta[ratie.

Huize Vinkenhoef

In 2022 heeft de gemeente in overleg met Rijkswaterstaat en de eigenaar van Huize Vinkenhoef een onderzoek gedaan naar de inpassing van de plannen voor knooppunt Hoevelaken in relatie tot het monumentale complex. Onderzocht is hoe de rijksmonumentale waarden optimaal geborgd kunnen worden. Het definitieve plan wordt in 2023 vormgegeven.

Herbestemming

Hugo de Grootlaan 25 - School De Amersfoortse Berg

Het schoolgebouw uit begin 1960 moet plaatsmaken voor nieuwbouw. In 2022 heeft monumentenzorg zich ingezet voor het behoud van het bijzondere keramische wandkunstwerk door Lies Cosijn.

Het ontstaan van het kunstwerk hangt samen met de naoorlogse modernistische bouwmethodiek van reproduceerbare serie- en stapelbouw, als oplossing voor het snel en veel kunnen bouwen van woningen. Traditionele bouwmethoden en bouwkwiteit was als gevolg van beperkte mate-

rialen en vakmensen niet mogelijk. Nieuwe een-tonige wijken waren vaak het gevolg. In 1951 werd daarom de percentageregeling in het leven geroepen. Deze regeling verplichtte bij de (ver)bouw van rijksgebouwen dat een bepaald percentage van de bouwsom besteed zou worden aan kunst en decoratieve aankleding van het gebouw. In 1955 werd deze regeling uitgebreid naar scholen die met overheidssteun werden gebouwd. Zo ook bij de bouw van De Amersfoortse Berg. De oplettende leerling kan nu nog steeds diverse kleine kunstwerken verwerkt in het huidige gebouw herkennen (bijv. in de trap bij het scheikundelokaal).

Voor de school werd *De schouwburg* vervaardigd. Het kunstwerk hing in eerste instantie bij het toneel in de aula en later op de overloop. Helaas is het niet gelukt om een plek voor het kunstwerk te realiseren in het nieuwe gebouw. Veel moeite ten spijt blijkt behoud een lastige opgave. We hopen dat het keramische kunstwerk een nieuwe plek mag vinden in Amersfoort.

Zon en Schild

Op dit grote terrein van meer dan 60 hectare wil eigenaar GGZ-Centraal de zorg gaan concentreren aan de westzijde van het terrein en de terreindelen Midden en Oost verkopen voor woningbouw. Op het terrein staan verschillende gemeentelijke monumenten en beeldbepalende gebouwen. Er wordt gezocht naar mogelijkheden voor herbestemming, renovatie en nieuwbouw. In 2022 is er gewerkt aan de planontwikkeling voor gebied West.

- ▲ **Keramische wandkunstwerk in schoolgebouw van De Amersfoortse Berg.**

GGD Zonnehof

In 2022 is de voormalige ambulancepost herbestemd tot wonen en is er aan één zijde een blokje nieuwe woningen bijgebouwd.

Wagenwerkplaats

Het bestemmingsplan voor de deelgebieden West en Midden van de Wagenwerkplaats (en het spooremplacement) is in voorbereiding. De sloopvergunning van de oude seinpost is afgegeven met als voorwaarde dat een nieuwe seinpost wordt gebouwd op het Wagenwerkplaatsterrein in deelgebied Midden. Voor het deelgebied Oost is in september 2022 een bijeenkomst georganiseerd waarbij ruim 60 betrokkenen hun reactie gaven op het uitwerkingsvoorstel van het stedenbouwkundig plan van de Wagenwerkplaats deelgebied Oost. De opmerkingen worden verwerkt en in 2023 wordt het geheel voorgelegd aan de raad, waarna het omgevingsplan zal worden opgesteld.

De Nieuwe Stad

In januari 2022 heeft de gemeenteraad ingestemd met de kaders voor De Nieuwe Stad. Hierin staat beschreven waar aan gewerkt wordt, hoe eraan gewerkt wordt en hoe de omgeving hierin kan meedenken. In het voorjaar werden belangstellenden rondgeleid door het gebied en werd het stedenbouwkundig plan en de uitwerking van de kader

gedeeld met de stad, waarna er een mogelijkheid is geweest om te reageren op de plannen. Dit heeft ertoe geleid dat in het najaar de gemeenteraad de definitieve plannen heeft kunnen vaststellen. Dat betekent dat er nu verder kan worden gegaan met de uitwerkingen van de verschillende deelplannen voor het gebied.

Herenstraat, onderdeel Klooster Zuidsingel

Het kloostercomplex aan de Zuidsingel is sinds enige tijd in eigendom van Schipper Bosch. Zij hebben het plan opgevat om het klooster in fases te gaan herontwikkelen. Het eerste onderdeel waarmee zij de herontwikkeling willen starten, is de vleugel aan de Herenstraat -een beeldbepalend pand- waarvan de gevel kenmerken draagt van de Bossche school. Deze relatief moderne gevel uit 1977 is echter een omhulsel van een constructie van een eerder pand uit begin 20e eeuw. De ontwikkelaar heeft plannen om in deze vleugel ouderenzorg te huisvesten, waarbij de wens is uitgesproken om ook de hoge kap bruikbaar te maken voor appartementen. Het ontwerp is een combinatie geworden van het verhelfen van de huidige architectuur en het toevoegen van een beperkt aantal passende nieuwe dakkapellen op kapniveau.

Duurzaamheid

Een groot aantal bouwplannen voor erfgoed had te maken met verduurzaming, met in veel gevallen ook de plaatsing van zonnepanelen. Bijvoorbeeld panelen op het dak van de voormalige Ontmoetingskerk. Zorgvuldig werd hier gekeken naar verschillende aspecten, waaronder dakvorm, dakconstructie en zichtbaarheid van de zonnepanelen, om tot een rustig beeld te komen.

Door de energiecrisis hebben veel woningeigenaren dit jaar ervaren wat slecht isolerende beglazing doet met enerzijds de energierekening maar anderzijds ook met het wooncomfort. De verwarming een paar graden lager betekent vaak het ster-

- **Vacuümglas toegepast in een pand van de J. J. Liana van Stolbergkazerne.**

ker ervaren van koude en snelle condensatie. Bij oudere woningen is bestaande beglazing vervangen voor HR++ glas vaak lastig; het dikkere dubbele glas kan vaak niet in het bestaande dunne raamhout ingepast worden. Daarbij moet ook gedacht worden aan de oudere raamconstructies als schuiframen met een roedeverdeling met veel kleine traditioneel getrokken glazen ruiten. Dat beeld moeten we koesteren...

Dankzij innovaties zoals vacuümglas kan dat beeld worden behouden. In 2022 werd het meermalen toegepast in Amersfoort. Een hele dunne dubbele ruit met een vacuümlaagje ertussen en met een isolatiewaarde gelijk of zelf beter dan driedubbel glas (HR+++). Verzwaring van het raamhout is bij dit nieuwe glas vaak niet nodig en het aanzicht kan behouden blijven.

Ook diverse wijkjes, (deels) in bezit van woningbouwcoöperaties, zijn dit jaar extra geïsoleerd en verduurzaamd (Mierenveld, Jeruzalem, Wattsstraat e.o.). Coöperaties hebben de wettelijke verplichting om hun bezit te verduurzamen.

Tentoonstellingen

De binnenstad was in 2022 het decor van twee grote tentoonstellingen in de openbare ruimte.

Beeldend kunstenaar Henk van den Bosch won met het plan voor Up Amersfoort in 2021 de Open Call van de gemeente Amersfoort. Hij was de curator voor dit kunstproject. Up Amersfoort vormde een kunstroute die hedendaagse kunst verbindt

met erfgoedlocaties. Negen kunstenaars realiseerden op tien plekken tijdelijke kunstwerken die zich op een hoog, soms enigszins verborgen, standpunt bevonden. De kunstwerken waren van 18 juni tot en met 11 september 2022 te bewonderen in het plantsoen rondom de historische binnenstad van Amersfoort en op de Zonnehof.

Aansluitend organiseerde KadE vanaf september de tentoonstelling BAKSTEEN/BRICK, die in de kunsthall, in de Elleboogkerk en in de openbare ruimte vorm kreeg. De tentoonstelling bracht een ode aan het materiaal baksteen, met werk van meer dan vijftig kunstenaars, architecten en ontwerpers uit binnen-en buitenland. Ook de diverse historische toepassingen van dit bouw materiaal in de binnenstad kregen de aandacht. Hedendaagse kunstenaars werden door KadE uitgenodigd om werken in de openbare ruimte te realiseren op diverse plekken in de stad. Onder meer in het Zocherplantsoen, bij de stadsmuren en aan de Eem werden bijzondere werken gerealiseerd. In het plantsoen werd op de funderingen van een oude muur-

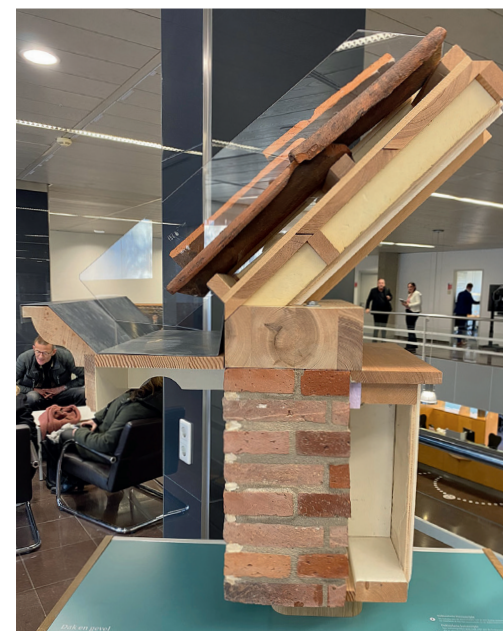
▼ Tentoonstelling BRICK in Elleboogkerk en Plantsoen.

toren een eigentijds torenachtig element gebouwd met een open baksteenstructuur. Er gingen stemmen op om dit bouwwerk, dat refereert aan het oude verdedigingswerk, te behouden. Vanwege de overlast die het opleverde voor omwonenden kon echter van een permanent bouwwerk op deze locatie geen sprake zijn.

Tentoonstelling Duurzaamheid

In november en december 2022 was de reizende tentoonstelling *Verduurzaam je monument* van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te zien op de vide in het Stadhuis. Onze stad heeft ongeveer 5.000 monumenten en gebouwen binnen beschermde stadsgezichten. Met eenvoudige maatregelen zoals goed ingeregelde cv, tochtstrips, led-verlichting of dikke gordijnen valt al veel energie te besparen. Het verder verduurzamen van monumenten en andere historische gebouwen vraagt om maatwerk. De expositie toonde wat er kan en hoe dat in zijn werk gaat, zowel in tekst, beeld als video. Denk aan isoleren, ventileren, verwarmen en opwekken van energie, met behoud van cultuurhistorische waarden.

▲ Reizende tentoonstelling *Verduurzaam je monument* in het Stadhuis.

Erfgoedcommissie

De subcommissie Erfgoed beoordeelt initiatieven van beperkte omvang waarbij monumentale waarden een rol spelen. Hierbij kan worden gedacht aan het verduurzamen van een rijksmonument, het wijzigen van een beeldbepalend pand of slopen in een gemeentelijk of rijksbeschermd stadsgezicht. Naast stadsbouwmeester en voorzitter Micha de Haas telt de commissie drie leden: Pieter van Traa (restauratiearchitect); Annelies Scholtz (architectuurhistorica) en Henk van de Bosch (burgerlid). In 2022 zijn ongeveer 450 verzoeken in de subcommissie Erfgoed behandeld, variërend in vorm en grootte. Principeplannen, aanvragen en verzoeken tot toekenning van een beschermde status kwamen in de vergaderingen aan bod. De vergaderingen konden weer grotendeels fysiek plaatsvinden, in enkele gevallen gecombineerd met een locatiebezoek. Hieronder volgt een greep uit de initiatieven die door de subcommissie zijn beoordeeld, niet in chronologische volgorde of rangorde.

▲ De Erfgoedcommissie van de Commissie Rijksmonumenten Kwaliteit.

Breestraat 58

Een van de principeplannen die uitvoerig in de subcommissie werd besproken is het plan voor restauratie, verduurzaming en aanpassing van Breestraat 58, een rijksmonument dat in het rijksmonumentenregister wordt omschreven als 'Hoog oprijzend gepleisterd huis uit de 16e eeuw'.

Het was een zoektocht om op deze hoogmonumentale plek – in de Muurhuizenring – tot kaders te komen voor de planvorming, met als doel een waardevolle toevoeging aan de stad en een toekomstbestendige uitbreiding, die recht doet aan het monument en zoveel mogelijk ruimte laat voor de groene tuin. De vergunning voor restauratie van de kap werd verleend; de definitieve planvorming voor de verbouwing en de beoordeling hiervan volgt in 2023.

Kunst

Het plaatsen van (tijdelijke) kunst in rijksbeschermd stadsgezichten of op panden met status vormde een bijzondere categorie plannen, met eigen

aandachtspunten. Voor de tijdelijke tentoonstellingen *Up Amersfoort* en *BAKSTEEN | BRICK* is bijzondere aandacht besteed aan het voorkomen van schade aan monumentale onderdelen. Ook adviseerde de subcommissie over het aanbrengen van een tijdelijke muurschildering op de Otto Scheltus Flat, een potentieel Post-65-monument. *Reversibiliteit* (omkeerbaarheid) en aansluiting op de architectuur speelden hierbij een rol.

De Lichtenberg

Hoewel het grootste deel van de kavels al ingevuld was, kwamen er dit jaar nog enkele nieuwbouwprojecten binnen rijksbeschermd stadsgezicht Bergkwartier voorbij. Eveneens druppelden de eerste plannen voor wijziging/uitbreiding binnen. Het karakter van het stadsgezicht vormde hierbij het uitgangspunt. Kwaliteit van het ontwerp – in materiaal en detail – en aansluiting op de groene omgeving verdienen bijzondere aandacht. Aan de Vondellaan werd een appartementencomplex ontworpen, waarbij zorgvuldig is gekeken naar het ontwerp van de gevel. Aan de Hugo de Grootlaan en Anna Bijnslaan verrezen nieuwe villa's in het (soms nog aan te planten) groen.

Religieus erfgoed

Liendertseweg - Heilig-Kruiskerk

De katholieke parochie heeft de kerk onttrokken aan de religieuze dienst. De Baptistengemeenschap huurt vanaf 2022 de kerk en past, met respect voor het interieur, de kerkzaal aan naar hun eigen visie en wijze van gebruik. De kerk blijft hiermee zijn functie als huis van God vervullen.

Ringweg-Dorrestein - Voormalige Ontmoetingskerk

In 2016 is de voormalige kerk verkocht aan projectontwikkelaar Heystek, en herbested tot vier woningen. De laatste en meest bijzondere woning in de voormalige kerkzaal is in 2021 verkocht. De nieuwe eigenaren wisten in 2022, met heel veel respect voor de mooie ruimte en interieuronderdelen als kansel en doopvont, een prachtig appartement te realiseren. Een mooi tweede leven voor deze Wederopbouwkerk.

Elleboogkerk - Langegracht 36

In 2022 werden restauratiewerkzaamheden aan het kerkgebouw uitgevoerd door de eigenaar, restauratiebedrijf Van de Burgt & Strooij. Na de brand van de kerk in 2007 werd het casco hersteld. Herstel was echter opnieuw nodig, vanwege uitvoeringsfouten en vervolgschade van de brand, met onder meer zwamvorming in de houtconstructies van de voorgevel. Door de grote hoeveelheden bluswater was een te vochtig klimaat ontstaan. Monumentenzorg stelde gebaseerd op historische foto's een kleuradvies op voor het exterieur; het houtwerk kreeg weer wat zwaardere, okerachtige tinten. Eigenaar en Amersfoort-in-C werken samen aan de museale herbestemming.

Barchman Wuytierslaan - Nieuwbouw Blom

De restauratie en renovatie van het Mgr. Blomklooster is inmiddels voltooid. In 2022 is er gewerkt aan de plannen voor ontwikkeling van het braaklig-

▲ Herstelwerkzaamheden aan de Elleboogkerk en een nieuw kleinstelling op basis van kleinst onderzoek door Monumentenzorg.

gende terrein richting de spoorbaan Amersfoort-Utrecht, dat ook in eigendom is van de kloostergemeenschap. Het is de wens van de zusters om geheel in hun gedachtegoed dit gebied te ontwikkelen tot een woon- en leefgemeenschap met zorg voor elkaar en de omgeving. Samen met Van Wijnen, Omnia Wonen en Beweging 3.0 moet hier de komende jaren een nieuw landgoed Blom gerealiseerd worden.

Publieksactiviteiten

Monumentenzorg verzorgde ook in 2022 de jaarlijkse cursus voor de nieuwe schippers van de Waterlijn over het erfgoed in de stad.

In de Volmolen werd door Monumentenzorg een lezing gehouden over de historie van dit bijzondere bouwwerk naast de Koppelpoort, waar sinds enige jaren de Katoendrukkerij is gevestigd. Ten behoeve van de restauratie en herbestemming werd door Monumentenzorg historisch onderzoek gedaan. Voor deze herbestemming van de Volmolen werd de Pieter van Vollenhoven herbestemmingsprijs uitgereikt.

◀ Pieter van Vollenhoven reikte op 22 april 2022 de naar hem vernoemde herbestemmingsprijs uit in Fort van Hoofddorp, aan Nathalie Cassee van de Katoendrukkerij.

Erfgoedweek

In oktober 2022 heeft de gemeente opnieuw een bijdrage geleverd aan de jaarlijkse Erfgoedweek van het Corderius College. Er werden erfgoed rondleidingen gegeven aan zo'n 200 leerlingen uit de eerste en tweede klas.

Open Monumentendagen

De Open Monumentendagen 2022 stonden in het teken van 'Duurzaamheid'. Er werden meer dan 10.000 bezoekers verwelkomd in onze historische stad. De Open Monumentendagen worden jaarlijks georganiseerd door Stichting Open Monumentendag Amersfoort. In 2023 zullen de dagen in het kader staan van 'Levend Erfgoed'.

Overige onderwerpen

Bernhardkazerne Defensie

In overleg met Defensie is onderzoek gedaan naar de aanwezige monumentale bebouwing op de Bernhardkazerne. Dit, in verband met het voornemen tot vernieuwing van de kazerne. De gemeente heeft afspraken gemaakt over behoud van de waardevolle bebouwing op het terrein.

Wegh der Weegen

In samenwerking met het bestuur van stichting Wegh der Weegen wordt onderzocht hoe het geformuleerde streefbeeld verder vorm kan krijgen. In november 2022 vond een overleg tussen het bestuur van de stichting en wethouder Dijksterhuis plaats. Vanuit de provincie Utrecht is een kwartiermaker voor het gebied aangesteld, om de aanwezige (overkoepelende) cultuurhistorische waarden te borgen in de ruimtelijke processen van de verschillende gemeenten.